

Rozhodčí doložka arbitrážních center

Dne 28. 5. 2009 vydal Vrchní soud v Praze pod sp.zn.: 12 Cmo 496/2008 usnesení, kde se zásadním způsobem a zcela v rozporu s dosavadní judikatorní praxí nejen Nejvyššího soudu České republiky vyjádřil k legálnosti, resp. nelegálnosti působení tzv. arbitrážních center (tj. právnických osob, které nejsou stálými rozhodčími soudy), k možnosti, resp. nemožnosti vydávat těmito subjekty pravidla, jakožto vzorové dohody o tom, jak má být počet a osoby rozhodců určeny, resp. o tom, jakým způsobem má být rozhodčí řízení vedeno a dalším skutečnostem s touto problematikou souvisejícím.

Smyslem a účelem tohoto textu je poukázat na konkrétní sporné právní závěry Vrchního soudu v Praze jejich konfrontací s právní úpravou **de lege lata**, jakož i právní praxí Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky.

I. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008

1.1. Přehled sporných právních závěrů

V nadpisu specifikované rozhodnutí Vrchního soudu v Praze je rozhodnutím, které je v rozporu s právní úpravou *de lege lata*, v rozporu s judikaturou Ústavního soudu České republiky, jakož i v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu České republiky.

Vrchní soud v Praze:

- (i) v rozporu s ústavním pořádkem a judikaturou Ústavního soudu České republiky nepřipustně aplikoval na ryze soukromoprávní normu principy masy práva veřejného;
- (ii) v rozporu s hmotným právem, judikaturou Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky označil činnost tzv. arbitrážních center (obchodních společností, které nejsou stálým rozhodčím soudem) za nelegální;
- (iii) v rozporu s hmotným právem a judikaturou Nejvyššího soudu České republiky bez dalšího rozhodl, že arbitrážní centra nemohou vydávat svá pravidla, byť tato pravidla mají doporučující povahu, jakožto vzorová pravidla doporučovaná stranám rozhodčí doložky, aby je učinily dohodou o způsobu, jakým má být rozhodčí řízení vedeno, případně o způsobu, jakým má být určen počet a osoby rozhodců;
- (iv) v rozporu s hmotným právem a judikaturou Nejvyššího soudu České republiky označil rozhodčí doložku za absolutně neplatnou jen proto, že seznal neplatnými některé (nikoliv však podstatné) náležitosti rozhodčí smlouvy, ačkoliv v případě neplatnosti takovýchto ujednání platí dispozitivní ustanovení zákona a proto není důvodu označovat rozhodčí doložku za neplatnou;
- (v) v rozporu s hmotným právem a judikaturou Nejvyššího soudu České republiky označil některá ujednání v rozporu se zákonem jen proto, že odkazovala ohledně výběru rozhodců a stanovení pravidel řízení) na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem, aniž by jakkoliv zkoumal kvalitu projevu vůle stran rozhodčí doložky a obsah projevu vůle stran rozhodčí doložky, čímž zbavil strany rozhodčí doložky jejich vůle.

1.2. Rekapitulace řízení před soudem prvního stupně

Soud prvního stupně vydal k návrhu žalobce směnečný platební rozkaz, proti kterému podala žalovaná námitky, kde mj. namítla, že účastníci si sjednali v čl. VI. (6.1) smlouvy o rezervaci nemovitosti rozhodčí doložku, v níž se dohodli, že:

- a) veškeré případné spory vzniklé z dotčené smlouvy nebo v souvislosti s ní (včetně případných sporů o platnost této smlouvy či o platnost rozhodčí doložky) budou rozhodovány jediným rozhodcem, a to v souladu se zákonem č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů;
- b) rozhodčí řízení bude probíhat dle Pravidel pro rozhodčí řízení vydaných společností „S“;
- c) rozhodce bude určen žalobcem ze Seznamu rozhodců vedeného společností „S“.

Tuto námitku posoudil soud prvního stupně jako námitku ve smyslu ustanovení § 106 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o.s.ř.“) a řízení usnesením zastavil.

1.3. Rekapitulace odvolacího řízení a právní závěry odvolacího soudu

Žalobce podal proti usnesení odvolání, které odůvodnil tím, že směnka je abstraktním cenným papírem a neobsahuje rozhodčí doložku a tím, že soud prvního stupně nesprávně dovodil, že rozhodčí doložka obsažená ve smlouvě se vztahuje též na vztah vyplývající ze směnky.

Odvolací soud se jako předběžnou otázkou zabýval tím, zda předmětná rozhodčí doložka (rozhodčí smlouva) byla účastníky platně uzavřena.

Odvolacím řízením soud z odkazu společnosti „S“ na internetu zjistil, že společnost působí mj. v oblasti rozhodčího řízení. Na uvedené internetové stránce má též odkaz na svá „Pravidla pro rozhodčí řízení“, jež obsahují způsob řízení a rozhodování (jednací řád) a dále na „Sazebník poplatků pro rozhodčí řízení“ a „Seznam rozhodců“.

Odvolací soud konstatoval, že z povahy společnosti „S“ a z jejího výpisu z obchodního rejstříku, tato společnost není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zákona. Přičemž uzavřel, že **pokud subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zvláštního zákona, jak to předpokládá zákon o rozhodčím řízení ve svém § 13, vykonává takové činnosti, které spadají podle zákona o rozhodčím řízení výlučně do působnosti stálých rozhodčích soudů, jde o úmysl obcházet zákon a dochází tak k rozporu se zákonem.**

Dále se odvolací soud zabýval tím, zda v ustanovení čl. VI. (6.1) Smlouvy si účastníci dohodli, že jejich majetkový spor má rozhodovat ad hoc rozhodce (rozhodci), protože jen za splnění tohoto předpokladu by předmětná rozhodčí smlouva byla platná.

Rozhodčí doložku obsaženou v čl. VI. (6.1) dotčené smlouvy posoudil odvolací soud tak, že **účastníci si nedohodli osobu konkrétního rozhodce, nýbrž umožnili tomu účastníkovi, který bude podávat žalobu u společnosti „S“, aby si vybral jediného rozhodce ze seznamu rozhodců vedeného touto společností.** Avšak možnost vést seznam rozhodců je umožněna pouze v řízení vedeném u stálého rozhodčího soudu, nikoliv u soukromé společnosti. K tomu odvolací soud poznamenal, že **stanovením způsobu určení rozhodce je třeba rozumět jen určení takového způsobu, který nezáleží jen na vůli jedné strany, jak je tato zásada formulována v § 269 odst. 3 zákona č. 513/1991, obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“).**

Odvolací soud konstatoval, že **obchodní společnosti nejsou oprávněny si vydávat své statuty a řády, jež by upravovaly způsob vedení rozhodčího řízení a stanovovaly závazným způsobem, pokud si strany nedohodnou jinak, pravidla o nákladech řízení a odměňování rozhodců.** Což odůvodnil tím, že **obchodní společnost má nepochybně možnost si kdykoliv změnit jí stanovená pravidla (Pravidla pro rozhodčí řízení, Sazebník poplatků) i seznam rozhodců, přičemž tyto možnosti zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z.r.ř.“) v § 13 svěřuje pouze stálým rozhodčím soudům, nikoliv ad hoc rozhodci nebo dokonce soukromé společnosti.**

Z uvedeného odvolací soud vyvodil závěr, že

- a) v dané věci nebyl mezi účastníky dohodnut k řešení majetkového sporu ani stálý rozhodčí soud, jak již výše bylo uvedeno, ani ad hoc rozhodce (rozhodci);
- b) obchodní společnost „S“ svou činností a jí ustanovenými pravidly přejímá působnost („kopíruje“ činnost) stálého rozhodčího soudu, čímž obchází ustanovení § 13 RozŘ;
- c) pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc anebo konkrétního způsobu jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení, pak je taková rozhodčí smlouva neplatná dle § 39 občanského zákoníku pro obcházení zákona.

Proto odvolací soud rozhodl o tom, že rozhodčí smlouva obsažená v čl. VI. (6.1) dotčené smlouvy není platná.

S ohledem na tento právní závěr již tedy nebylo potřebné zkoumat, zda se neplatná rozhodčí smlouva případně vztahovala též na spory týkající se žalované směnky.

Vzhledem k neplatnosti rozhodčí smlouvy je soud v souladu s § 106 odst. 1 o. s. ř. povinen daný majetkový spor projednat. Rozhodnutí soudu prvního stupně nebylo věcně správné, odvolací soud proto v souladu s § 220 odst. 3 a §221a o. s. ř. změnil napadené rozhodnutí tak, že se směnečný platební rozkaz nezrušuje a řízení se nezastavuje. V dalším řízení soud prvního stupně projedná ostatní námitky žalované vznesené proti směnečnému platebnímu rozkazu.

II. Sporné právní závěry Vrchního soudu v Praze

2.1. Charakter zákona o rozhodčím řízení a činnosti, které spadají pouze do výlučné působnosti stálých rozhodčích soudů

Vrchní soud v Praze předně dovedl, že zákon o rozhodčím řízení, konkrétně jeho ustanovení § 13 upravuje **činnosti, které spadají pouze do výlučné působnosti stálých rozhodčích soudů.** Z toho pak nesprávně implikuje, že pokud takové činnosti vykonává arbitrážní centrum (tj. subjekt, který není stálým rozhodčím soudem, zřízeným na základě zvláštního zákona, jak to předpokládá § 13 z.r.ř.), jde o úmysl obcházet zákon a dochází tak k rozporu se zákonem.

Z odůvodnění usnesení lze seznat, že Vrchní soud v Praze takovou výlučnou působností míní např. **možnost vést seznam rozhodců**, která je dle názoru tohoto soudu umožněna pouze v řízení vedeném u stálého rozhodčího soudu, nikoliv u soukromé společnosti (arbitrážního centra) nebo **oprávnění vydávat své statuty a řády**, jež by upravovaly způsob vedení rozhodčího řízení a stanovovaly závazným způsobem, pokud si strany nedohodnou jinak, pravidla o nákladech řízení a odměňování rozhodců. Vrchní soud v Praze pak ještě doplňuje nejen to, že se jedná o obcházení § 13 z.r.ř. v rozporu se zákonem, ale problém spatřuje i v tom, že obchodní společnost (arbitrážní centrum) má nepochybně **možnost si kdykoliv změnit jí stanovená pravidla i seznam rozhodců**.

Tyto právní závěry jsou v absolutním rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) tak, jak bude níže demonstrováno. Nejprve však nutno poukázat na samotnou povahu zákona o rozhodčím řízení z hlediska, zda se jedná o právní normu charakteru veřejnoprávního či soukromoprávního.

Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu České republiky (dále jen „Ústavní soud“), tak **pravomoc rozhodčího soudu je založena rozhodčí smlouvou** uzavřenou podle § 2 z.r.ř. V rozhodčí smlouvě vyjadřují účastníci shodnou **vůli o tzv. arbitrovatelnosti** (tj. o **možnosti a přípustnosti nechat svůj spor rozhodnout v rozhodčím řízení**). Na tomto základě pak rozhodčí soud **nenalézá právo, ale tvoří (narovnává) závazkový vztah zúčastněných stran**. Důležitý je pak závěr Ústavního soudu o tom, že **pravomoc rozhodčího soudu není delegovanou svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud**, to včetně podrobení se rozhodnutí rozhodčího soudu [Usnesení Ústavního soudu České republiky, sp.zn.: I.ÚS 483/07, ze dne 14.03.2007].

Obdobné stanovisko Ústavní soud vyjádřil i v jiných svých rozhodnutích, když jej zopakoval a částečně doplnil. Zopakoval tedy, že rozhodovací činnost rozhodčího soudu je založená na smlouvě, která deleguje vůli stran, a doplnil, že **výsledek této smlouvy je kvalifikovanou formou závazku**. Zopakoval, že moc rozhodce (rozhodčího soudu) není delegovaná svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud. Dále zopakoval, že **rozhodce nenalézá právo, ale tvoří** (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) **závazkový vztah** a doplnil, že tak rozhodce činí **v zastoupení stran**. Dále pak Ústavní soud doplňuje, že uzavřením platné rozhodčí smlouvy se strany dobrovolně a vědomě vzdávají práva na projednání své věci nezávislým a nestranným soudem ve smyslu článku 36 odst. 1 Listiny [Usnesení Ústavního soudu České republiky, sp.zn.: I.ÚS 2619/08, ze dne 18.11.2008, sp.zn.: II.ÚS 805/06, ze dne 08.01.2007, sp.zn.: II.ÚS 2169/07, ze dne 03.09.2007, sp.zn.: II.ÚS 3059/08, ze dne 15.01.2009, sp.zn.: III.ÚS 1300/07 ze dne 12.06.2007, sp.zn.: III.ÚS 2498/07 ze dne 18.10.2007].

Z právě podaného lze učinit jednoznačný právní závěr, že **zákon o rozhodčím řízení je právní normou charakteru soukromoprávního**. Proto se při jeho aplikaci nepoužije imperativ obsažený v čl. 2 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (dále jen „Ústava“), který normuje, že státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, který stanoví zákon, resp. čl. 2 odst. 2 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů (dále jen „Listina“), který normuje, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Jinak řečeno, **při aplikaci zákona o rozhodčím řízení neplatí zásada implicitního zákazu, tj. že co není zákonem výslovně povoleno, je zakázáno**. Naopak, ze soukromoprávního

charakteru zákona o rozhodčím řízení jednoznačně vyplývá, že **při jeho aplikaci nutno vycházet ze zásady implicitního povolení**, chceme-li **legální licence** tak, jak je normována v čl. 2 odst. 4 Ústavy, tj. že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá, resp. v čl. 2 odst. 3 Listiny, tj. že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. **Při aplikaci zákona o rozhodčím řízení tedy platí, že co není zákonem výslovně zakázáno, je tím samým dovoleno.**

Měl-li by tedy zákonodárce v úmyslu vyhradit určité činnosti výlučně stálým rozhodčím soudům, pak by jistě nezvolil takovouto formulaci ustanovení § 13 odst. 2 z.r.ř.: „Stálé rozhodčí soudy **mohou vydávat** své statuty a řády, které musí být uveřejněny v Obchodním věstníku; tyto statuty a řády **mohou určit** způsob jmenování rozhodců, jejich počet, a mohou **výběr rozhodců vázat** na seznam vedený u stálého rozhodčího soudu. Statuty a řády **mohou též určit** způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností stálého rozhodčího soudu a rozhodců včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců“, nýbrž by takový úmysl formuloval např. takto: „**Pouze** stálé rozhodčí soudy **mohou vydávat** ...“.

2.2. Povinnost / oprávnění vydávat pravidla, podle kterých má být v řízení postupováno

Nejen tedy zrcadlem našeho ústavního pořádku, ale též prostým gramatickým výkladem, je jednoznačně podáno, že **zákonem o rozhodčím řízení není obchodním společnostem (arbitrážním centřům) zakázáno vydávat statuty a řády**, které **mohou určit** způsob jmenování rozhodců, jejich počet, způsob řízení a rozhodování i jiné otázky související s činností tohoto arbitrážního centra a v něm asociovaných rozhodců, včetně pravidel o nákladech řízení a odměňování rozhodců, přičemž taková pravidla mohou též výběr rozhodců vázat na seznam vedený u takového arbitrážního centra (k povaze pravidel arbitrážních center viz níže).

Pokud jde v této právní úpravě o rozdíl mezi stálým rozhodčím centrem a obchodní společností, která není stálým rozhodčím soudem (arbitrážní centrum), pak ten spočívá v tom, že (na rozdíl od arbitrážního centra) **stálý rozhodčí soud je tato pravidla povinen publikovat v Obchodním věstníku**. Opět však zdůrazněme, že toto je výslovný příkaz vztahující se výlučně ke stálým rozhodčím soudům, proto z tohoto příkazu **nelze bez dalšího implikovat, že arbitrážní centra svá pravidla v Obchodním věstníku publikovat nemohou**.

Samozřejmě, že mohou, **neboť jim to zákon o rozhodčím řízení výslovně nezakazuje a tím samým jim to povoluje**, jen jim (na rozdíl od stálých rozhodčích soudů) povinnost publikace pravidel nepřikazuje; nicméně o vhodnosti jejich publikace i arbitrážními centry netřeba váhat, již jen proto, aby byla zhojena námitka Vrchního soudu v Praze, že arbitrážní centra mohou kdykoliv a svévolně měnit svá pravidla. Ostatně skutečnost povinné publikace pravidel stálých rozhodčích soudů neznamena, že tyto stálé rozhodčí soudy svoje pravidla nemění nebo měnit nemohou. Jistěže mohou, jen takovou každou změnu musí zveřejnit v Obchodním věstníku; a protože se řízení vede podle pravidel platných ke dni zahájení řízení, mohou i pravidla stálého rozhodčího soudu doznat ode dne uzavření rozhodčí smlouvy do dne zahájení sporu četných a výrazných změn. Jinak řečeno možnost změny pravidel není příznačná jen pro arbitrážní centra nebo jen pro stálé rozhodčí soudy. Rozdíl je jen v tom, jak se tak bude dít. V případě stálého rozhodčího soudu vždy publikací v Obchodním věstníku, v případě arbitrážního centra budou vždy důležitá konkrétní ujednání v rozhodčí doložce, pokud však v rozhodčí doložce arbitrážního centra bude ujednána publikace v Obchodním věstníku,

pak fakticky nenalezneme mezi arbitrážním centrem a stálým rozhodčím soudem rozdíl a námitka Vrchního soud v Praze by tím byla odstraněna.

2.3. Povinnost zveřejňovat pravidla v Obchodním větsníku

Dospěl-li Vrchní soud v Praze k opačnému právnímu názoru, pak nutno poukázat, že pro tento **argumentuje toliko smyslem a účelem zákona** (tedy smyslem a účelem zákona tak, jak jej zcela nesprávně chápe), avšak **taková argumentace je toliko podpůrná, tzn. nesmí být v rozporu s prostým gramatickým (jazykovým) výkladem**, který (jak shora demonstrováno) nečiní žádné výkladové obtíže, a už vůbec ne v rozporu s ústavními principy demokratického právního státu, které byly podány výše.

Chceme-li snad argumentovat smyslem a účelem zákona o rozhodčím řízení, který je ústavně konformní a zároveň souladný s jazykovým výkladem dotčeného ustanovení, pak lze existenci ustanovení (*lex specialis*), které speciálně upravuje problematiku pravidel stálých rozhodčích soudů, chápat tak, že takové ustanovení (tj. § 13 odst. 2 z.r.ř.) přikazuje stálým rozhodčím soudům publikaci zde obecně popsaných pravidel proto, že **v případě stálých rozhodčích soudů** (na rozdíl od rozhodců rozhodujících případ od případu a působících buď samostatně, nebo ve sdružení – arbitrážním centru) **jsou taková pravidla závazná pro účastníky rozhodčí smlouvy prostým projevem vůle podrobit svůj spor pravomoci (působnosti) stálého rozhodčího soudu**, bez nutnosti tuto vůli (podrobit se pravidlům stálého rozhodčího soudu) jakkoliv samostatně projevit. Zákon v tomto případě tedy počítá s nevyvratitelnou právní domněnkou. Pravidla arbitrážních center pak zavazují strany rozhodčí smlouvy pouze potud, pokud učinily bezvadný projev vůle, že tato pravidla činí dohodou (smlouvou) mezi sebou, a to ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 z.r.ř., resp. ustanovení § 19 odst. 1 z.r.ř. Proto nebylo třeba příkazu zákonodárce, aby též rozhodci rozhodující spory případ od případu (rozhodce *ad hoc*), ať již samostatně nebo sdružení v arbitrážním centru, které jim poskytuje servis, též povinně zveřejňovali svá vzorová pravidla, která nabízejí účastníkům rozhodčí doložky, aby je učinili shora specifikovanou dohodou mezi sebou.

Lze tedy uzavřít, že **v zákoně o rozhodčím řízení nejsou uvedeny žádné činnosti, které by byly výlučně oprávněny činit pouze stálé rozhodčí soudy**. V zákoně o rozhodčím řízení jsou vůči stálým rozhodčím soudům adresovány pouze některé zvláštní příkazy, kterými je (dodejme navíc, že velmi sporadicky) regulována jejich činnost (především pak pokud jde o vydávání jejich pravidel), a to zejména proto, že rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy je určitým specifickým (zvláštním) typem způsobu vedení rozhodčího řízení, když zákon o rozhodčím řízení primárně upravuje rozhodčí řízení prováděné rozhodcem (rozhodci), který rozhoduje případ od případu (rozhodce *ad hoc*), a to lhostejno, zda tak činí zcela samostatně anebo se sdružil s jinými rozhodci do arbitrážního centra, které takto asociovaným rozhodcům poskytuje určitou servisní podporu.

2.4. Svoboda sdružování

Pokud jsme zmínili otázku sdružování rozhodců, pak nelze opomenout ustanovení čl. 20 odst. 1 Listiny, z něhož vyplývá garance spolkového práva, kdy každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích. Přičemž ve smyslu čl. 20 odst. 3 Listiny lze výkon spolkového práva lze omezit jen v případech stanovených zákonem, a toliko tehdy, je-li toto omezení v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu taxativně vycílených zájmů, kterými jsou bezpečnost státu, ochrana veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo ochrana práv a svobod druhých.

K tomu doplňme, že **zákon o rozhodčím řízení, ani jiný zákon, nezakazuje rozhodcům ad hoc, aby se sdružovali v arbitrážních centrech**, když smyslem a účelem těchto arbitrážních center je především poskytnout jednak rozhodcům např. organizační, personální, technický, administrativní či evidenční servis, včetně případné propagace jejich služeb vůči poptavatelům arbitrážních služeb a jednak smluvním stranám např. garanci kvalitního portfolia rozhodců *ad hoc*, nabídku vzorových pravidel, která mohou smluvní strany prostřednictvím rozhodčí smlouvy učinit dohodu mezi sebou ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 nebo § 19 odst. 1 z.r.ř. Není jediného zákonného důvodu, který by mohl vést k závěru, že za shora uvedeným cílem se rozhodci *ad hoc* nemohou sdružit, lhostejno jakou právní formu pro takový spolek zvolí.

2.5. Judikatura Nejvyššího soudu České republiky

Legalitu působení arbitrážních center, jakož i to, že neexistují výlučné činnosti svědčící toliko stálým rozhodčím soudům, lze snadno dovodit i z ustálené judikatury Nejvyššího soudu, a to z níže uvedených pasáží o povaze vzorových pravidel těchto subjektů, neboť z dále uvedeného vyplývá jednoznačný závěr, že arbitrážní centra jsou oprávněna tato vydávat, přičemž důraz je v rozhodnutích Nejvyššího soudu kladen již jen zejména na jejich závaznost či nezávaznost, případně určitost či neurčitost těchto pravidel, resp. určitost či neurčitost projevu vůle stran rozhodčí smlouvy tato pravidla učinit dohodou mezi sebou ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 z.r.ř. (pokud jde o dohodu o tom, jakým způsobem má být určena osoby či osoby rozhodců a jejich počet), případně ve smyslu ustanovení § 19 odst. 1 z.r.ř. (pokud jde o dohodu o postupu, kterým mají rozhodci vést řízení), resp. dohodu o tom, že řízení před rozhodci nebude ústní [§ 19 odst. 3 z.r.ř.] či dohodu o pověření rozhodce či rozhodců o tom, že mají spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti [§ 25 odst. 3 z.r.ř.].

2.5.1. Usnesení sp.zn.: 32 Cdo 2282/2008 ze dne 31. 7. 2008

Z rozhodnutí Nejvyššího soudu lze tak především poukázat na **usnesení sp.zn.: 32 Cdo 2282/2008, ze dne 31. 7. 2008**. V této právní věci šlo o posouzení otázky, zda věc má být dle smlouvy účastníků (jednalo se o leasingovou smlouvu) projednána v řízení před obecnými soudy či před rozhodcem (rozhodci), přičemž nedílnou součástí dotčené smlouvy byly Všeobecné smluvní podmínky, podle jejichž čl. 9 odst. 9.9 se „**pronajímatel a nájemce dohodli, že majetkové spory vzniklé v souvislosti s leasingovou smlouvou budou rozhodovány podle platného práva ČR rozhodcem vybraným žalující stranou ze seznamu rozhodců vedeného při Asociaci leasingových společností ČR.**“

K tomu Nejvyšší soud nejprve uzavřel, že **strany využily svého práva ve smyslu ustanovení § 7 z.r.ř., když určily v rozhodčí smlouvě nikoli počet ani osoby rozhodců, nýbrž způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny.**

Podle právního názoru Nejvyššího soudu si totiž strany mohou v rozhodčí smlouvě určit okruh rozhodců, způsob jejich jmenování stranami, nebo postup, jímž mají rozhodci vést řízení, přičemž zásadní je závěr Nejvyššího soudu, že **i jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy zřízené ve smyslu ustanovení § 13 z.r.ř. mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí. Pravidla těchto soukromoprávních subjektů pro určení rozhodců se považují za dohodu obsaženou v rozhodčí smlouvě ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 z.r.ř.**

Nejvyšší soud též konstatoval, že **námítka žalobce, že mechanismus, jakým bude rozhodce či rozhodci vybráni, musí být sjednán výslovně a určitě za podmínky, že tento mechanismus musí být vytvořen stálým rozhodčím soudem zřízeným ve smyslu § 13 z.r.ř. zákonem, není případná.** Zejména pak proto, že účastníci se dohodli, že spory vzniklé z předmětné leasingové smlouvy budou rozhodovány rozhodcem vybraným žalující stranou ze seznamu rozhodců nikoli stálého rozhodčího soudu, jenž musí být zřízen zákonem, nýbrž vedeného při Asociaci leasingových společností ČR a nikoli rozhodčím soudem ve smyslu ustanovení § 13 z.r.ř. To vše za situace, kdy i jiné soukromé subjekty než stálé rozhodčí soudy zřízené ve smyslu ustanovení § 13 z.r.ř. mohou vést seznam rozhodců a vydávat pro účastníky rozhodčího řízení pravidla, kterými se rozhodci řídí.

Zde nutno upozornit, že se jedná, pokud jde o výběr rozhodce žalující stranou ze seznamu arbitrážního centra, o skutkově i právně totožný, minimálně obdobný, výchozí stav, jako v případě shora popsaného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, nicméně v této věci **Nejvyšší soud (na rozdíl od Vrchního soudu v Praze) nezaujal stanovisko, že by takové řešení výběru rozhodce bylo v rozporu s ustanovením § 269 odst. 3 obchodního zákoníku.** Jde tedy o explicitní rozpor právního názoru Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu.

Nicméně podstatnější rozpor spočívá v zcela opačném závěru Vrchního soudu v Praze, než ke kterému dospěl Nejvyšší soud, když Vrchní soud v Praze označil za absolutně neplatnou tu rozhodčí doložku, která neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc anebo konkrétní způsob jeho určení, ale jen odkazuje ohledně výběru rozhodce a stanovení pravidel rozhodčího řízení na právnickou osobu, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona a odkazuje na touto právnickou osobou stanovené statuty a řády ke jmenování a výběru rozhodců, jakož i způsobu vedení rozhodčího řízení a stanovení pravidel o nákladech řízení.

Stejně tak se zásadně Vrchní soud v Praze odchýlil od právního názoru Nejvyššího soudu, když konstatoval, že v obdobné věci, kdy rozhodčí doložka odkazovala na rozhodčí řízení při arbitrážním centru, nebyl mezi účastníky dohodnut k řešení majetkového sporu ani stálý rozhodčí soud, jak již výše bylo uvedeno, ani ad hoc rozhodce (rozhodci). Konečně ačkoliv Nejvyšší soud připouští existenci arbitrážních center, včetně oprávnění vydávat pro účastníky řízení pravidla, pak Vrchní soud v Praze zcela odchylně dovodil, že obchodní společnost (arbitrážní centrum) svou činností a jí ustanovenými pravidly přejímá působnost („kopíruje“ činnost) stálého rozhodčího soudu, čímž obchází ustanovení § 13 z.r.ř.

Pro úplnost ještě dodejme, že ve zde podávaném usnesení Nejvyššího soudu bylo též poukázáno na určitá rizika rozhodčí doložky, ve které budou uvedena konkrétní osoba rozhodce, přičemž Nejvyšší soud se sám přiklonil spíše k variantě určení způsobu, kterým má být počet a osoby rozhodců určen. Nejvyšší soud zejména uvedl, že **strany se mohou (nikoli musí) dohodnout na určení konkrétních jmen rozhodců.** Nevýhodou takové rozhodčí doložky je skutečnost, že **od uzavření této doložky do vzniku sporu může uplynout delší doba a nelze vyloučit, že na straně takto jmenovaného rozhodce dojde ke změně poměrů znemožňujících výkon funkce rozhodce.**

Proto podle Nejvyššího soudu dochází ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 z.r.ř. k určení mechanismu, jakým způsobem bude určitý rozhodce pro rozhodování v budoucnosti vzniklých sporů vybrán, přičemž závěr, zda se účastníci rozhodnou pro to, že jejich

případné spory bude rozhodovat rozhodce (rozhodci) zapsaný v seznamu vedeného u stálých rozhodčích soudů či jiných soukromoprávních subjektů, je ponechán na dohodě stran.

Ostatně na riziko určení konkrétního jména rozhodce (rozhodců) upozorňuje i rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 33 Odo 135/2006, ze dne 31. 1. 2008, z něhož se podává, že pokud se smluvní strany dohodly, že jejich případné spory bude rozhodovat jediný blíže konkretizovaný rozhodce, daly tím najevo, že jsou ochotny podrobit se rozhodnutí jen této jediné osoby. Tím se ovšem vystavily riziku, že nepřijme-li tato osoba funkci rozhodce, funkce se vzdá nebo ji nebude moci vykonávat, nebude tu podle rozhodčí doložky nikdo, kdo by jejich spor v rámci rozhodčího řízení projednal a rozhodl. Za takového stavu se platně sjednaná rozhodčí smlouva stává obsolentní a zaniká. Nic pak nebrání tomu, aby věc byla projednána před obecným soudem.

2.5.2. Usnesení sp.zn.: 32 Cdo 2312/2007 ze dne 21. 1. 2009 a usnesení sp.zn.: 32 Cdo 3837/2007 ze dne 6. 1. 2009

Z dalších rozhodnutí Nejvyššího soudu lze poukázat na **usnesení sp.zn.: 32 Cdo 2312/2007 ze dne 21. 1. 2009 a usnesení sp.zn.: 32 Cdo 3837/2007 ze dne 6. 1. 2009**. Nejvyšší soud zde v zásadě potvrdil jak legalitu působení arbitrážních center, jakož i jejich oprávnění vydávat pravidla pro účastníky rozhodčího řízení a vést seznamy rozhodců. Podstatou těchto rozhodnutí je zejména pozornost, kterou Nejvyšší soud věnoval bezvadnosti (srozumitelnosti a určitosti) projevu vůle účastníků rozhodčí smlouvy.

Nejvyšší soud tak vyslovil pochybení soudu odvolacího i soudu prvního stupně, které nezkoumaly, **zda vůle stran uzavírajících rozhodčí smlouvu směřovala k dohodě předpokládané ustanovením § 19 odst. 1 z.r.ř.** (došlo-li mezi stranami k dohodě o postupu, kterým mají rozhodci řízení vést), a **zda mezi účastníky došlo k dohodě předpokládané ustanovením § 19 odst. 3 z.r.ř.** (k dohodě, že rozhodčí řízení nebude ústní), přesto odvolací soud bez dalšího uzavřel, že účastníci si dohodli obsah rozhodčí smlouvy v souladu se zákonem odkazem na v ní uvedená pravidla.

Nejvyšší soud při posuzování obsahu dotčené rozhodčí doložky považoval za **přínejmenším neurčité, že obsah rozhodčí smlouvy byl sjednán odkazem na v ní uvedená pravidla** (Jednací řád pro rozhodčí řízení Společnosti pro rozhodčí řízení a.s.), což odůvodnil tím, že jde o **pravidla vytvořená pro rozhodčí řízení ad hoc, která nebyla součástí rozhodčí smlouvy** a která na rozdíl od statutů stálých rozhodčích soudů (§ 13 odst. 2 ZRŘ) **nebyla uveřejněna v Obchodním věstníku**.

Nejvyšší soud dále přisvědčil námitce dovolatelky, že **na rozdíl od stálých rozhodčích soudů neexistují pravidla pro vydávání řádů rozhodců ad hoc, takže takové pravidlo může být ze strany tohoto rozhodce či rozhodčího soudu libovolně měněno**. Dále pak konstatoval, že z ustanovení předmětné **rozhodčí smlouvy je patrné pouze to, že strany byly s Jednacím řádem pro rozhodčí řízení Společnosti pro rozhodčí řízení a. s. pouze „seznameny“**, avšak z toho ještě **jasně nevyplývá, zda projevy vůle stran rozhodčí smlouvy v daném případě směřovaly k dohodě o postupu, jakým způsobem se má rozhodčí řízení vést, ani zjištění, co bylo obsahem této dohody, tzn. zda si např. strany sjednaly, že řízení nebude ústní**.

Nejvyšší soud též přisvědčil námitce dovolatelky, že je **nejasný obsah ujednání týkajícího se výše a způsobu úhrady rozhodčího poplatku, která podle dodatku č. 3 měla být upravena v „Pravidlech o nákladech rozhodčího řízení a.s.“, se kterým byly smluvní strany seznámeny.** Z obsahu rozhodčí smlouvy není jasné, o jaký dokument se má jednat, a pokud tento nebyl součástí či přílohou rozhodčí smlouvy, jakým způsobem lze zjistit jeho obsah, a ke kterému datu je rozhodné jeho znění. Z obsahu napadeného rozhodnutí, jakož i z obsahu rozhodnutí soudu prvního stupně nevyplývá, že by se odvolací soud zabýval otázkou, **zda projevy vůle účastníků rozhodčí smlouvy směřovaly ke stanovení pravidel postupu, jakým se má řízení vést ve smyslu § 19 odst. 1 a 3 ZRR.** Jestliže však soud bez tohoto zkoumání uzavřel, že ujednání o pravidlech, podle kterých se má řízení vést a honorovat, bylo účastníky platně ujednáno, je jeho právní posouzení předmětné právní otázky ze shora uvedených důvodů nesprávné.

Z těchto důvodů Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně zrušil a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení, přičemž soud prvního stupně zavázal, aby v **dalším řízení zkoumal projevy vůle účastníků rozhodčí smlouvy z pohledu, zda mezi nimi došlo k dohodě o postupu, kterým se má řízení vést, včetně dohody stran o tom, že řízení nebude ústní, a dohody o úhradě nákladů rozhodčího řízení s tím, že pokud by k této dohodě mezi účastníky nedošlo, byl by důvod ke zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. e) a f) z.r.ř.**

Jak již uvedeno, ve zde uváděných rozhodnutích Nejvyšší soud nepovažuje působení arbitrážních center za *a priori* nelegální, stejně tak neoznačil za nemožné, aby arbitrážní centra vydávala svoje vzorová pravidla, která učiní strany rozhodčí smlouvy dohodou mezi sebou ve smyslu ustanovení § 19 odst. 1, § 19 odst. 3 a § 7 odst. 1 z.r.ř. Nejvyšší soud pouze apeluje na soudy nižších stupňů, aby takové dohody zkoumaly co do bezvadnosti projevu vůle, jakož i určitosti jejich obsahu.

Pokud právní závěry Nejvyššího soudu totiž vyložíme *a contrario*, pak **poté, co by soudy nižších instancí, po řádném zkoumání projevů vůle stran rozhodčí doložky, uzavřely, že jejich vůle směřovala k dohodě předpokládané ustanovením § 19 odst. 1 z.r.ř. (tzn. došlo mezi stranami k dohodě o postupu, kterým mají rozhodci řízení vést), směřovala k dohodě předpokládané ustanovením § 19 odst. 3 z.r.ř. (tzn. k dohodě, že rozhodčí řízení nebude ústní), pak by bylo lze učinit bezvadný právní závěr o tom, že účastníci si dohodli obsah rozhodčí smlouvy v souladu se zákonem odkazem na v ní uvedená pravidla, přičemž v takovém případě by bylo skutečně bez významu, kým byla tato pravidla vytvořena.**

Stejně tak lze vyložit právní závěr Nejvyššího soudu o neurčitosti projevu vůle stran rozhodčí doložky a obsahu dotčené rozhodčí doložky. **Pokud by totiž rozhodčí doložka obsahovala bezvadný projev vůle jejich stran o tom, že dotčená pravidla (Jednací řád) jsou dohodou mezi nimi ve smyslu ustanovení § 19 odst. 1 z.r.ř. (např. tak, že by v rozhodčí doložce uvedli, že „strany se seznámily s Jednacím řádem Společnosti pro rozhodčí řízení, a.s. s tím, že podle tohoto Jednacího řádu bude spor projednán, neboť tento Jednací řád smluvní strany činí dohodou mezi sebou ve smyslu § 19 odst. 1 z.r.ř., tedy dohodou na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení“), pak by bylo lze uzavřít, že projevy vůle stran rozhodčí smlouvy v daném případě směřovaly k dohodě o postupu, jakým způsobem se má rozhodčí řízení vést; opět i v tomto případě by bylo bez významu, kým byla tato pravidla vytvořena.**

Stejně tak pokud by dotčený Jednací řád (včetně pravidel o odměňování rozhodců), na který rozhodčí doložka toliko odkazovala, byl součástí (přílohou) rozhodčí doložky, případně by tento Jednací řád byl publikován v Obchodním věstníku (to aby byla zhojena námitka Vrchního soudu v Praze i Nejvyššího soudu, že arbitrážní centra mohou svévolně tato pravidla měnit), pak by bylo lze uzavřít, že je zřejmé (srozumitelné a určité), co bylo obsahem této dohody o postupu, jakým způsobem se má rozhodčí řízení vést, také při tomto závěru by bylo bez významu, kým byla tato pravidla vytvořena.

Budeme-li tedy konfrontovat právní závěry Nejvyššího soudu a právní závěry Vrchního soudu v Praze, pak opět dojdeme k závěru, že Vrchní soud v Praze rozhodl zcela v rozporu s právními názory Nejvyššího soudu, neboť aniž by zkoumal projevy vůle a určitost ujednání mezi stranami rozhodčí doložky, bez dalšího uzavřel, že rozhodčí doložka je neplatná, a to pouze proto, že odkazuje na pravidla arbitrážního centra, jehož působení je údajně nezákonným obcházením zákona o rozhodčím řízení.

2.5.3. Usnesení sp.zn.: 32 Odo 95/2006, ze dne 28. 3. 2007

Jako poslední z rozhodnutí Nejvyššího soudu uvedeme usnesení sp.zn.: 32 Odo 95/2006 ze dne 28. 3. 2007. V této právní věci Nejvyšší soud konstatoval, že na platnost rozhodčí doložky nemůže mít vliv skutečnost, že v rozhodčí doložce se uvádí, že rozhodci se budou řídit rozhodčím řádem neexistujícího subjektu (Rozhodčího soudu při hospodářské komoře ve Vídni).

Nejvyšší soud uzavřel, že ujednání pravidel, kterými se rozhodci mají řídit ve smyslu § 19 z.r.ř. nejsou podstatnou náležitostí rozhodčí doložky.

V zde uváděném rozhodnutí se Nejvyšší soud dále vyslovil tak, že v případě, kdy rozhodčí smlouva nestanoví způsob určení rozhodců, stanoví § 7 z.r.ř., že každá strana jmenuje jednoho rozhodce a tito rozhodci volí předsedajícího rozhodce. Proto odvolací soud správně dovodil, že v posuzovaném případě si strany v rozhodčí doložce stanovily pro rozhodování sporu rozhodce (tvořící rozhodčí soud ad hoc) a nikoliv stálý rozhodčí soud ve smyslu ustanovení § 13 z.r.ř.

Také v zrcadle právě uvedeného lze uzavřít, že Vrchní soud v Praze rozhodl v přímém rozporu s uvedenými právními závěry Nejvyššího soudu. Vrchní soud v Praze totiž označil rozhodčí doložku za absolutně neplatnou, aniž by jakkoliv blíže zkoumal projev vůle stran rozhodčí doložky podrobit svůj spor projednání v rozhodčím řízení. Z rozhodčí doložky, která byla předmětem posuzování Vrchního soudu v Praze, jakožto soudu odvolacího, je totiž nepochybné, že strany projeví vůli podrobit svůj spor projednání a rozhodnutí v rozhodčím řízení. Pokud (pro demonstraci pochybení Vrchního soudu v Praze) na okamžik hypoteticky připustíme, že by (po řádném zkoumání kvality projevu a obsahu vůle) Vrchní soud v Praze skutečně dospěl k závěru, že jsou neplatná ujednání o určení rozhodce a o způsobu, kterým má rozhodce řízení vést, pak i tak by byl jeho závěr o absolutní neplatnosti takové rozhodčí doložky nesprávný a v rozporu se zákonem i judikaturou Nejvyššího soudu.

Taková ujednání totiž nejsou esenciální náležitostí rozhodčí doložky, proto by jejich absence či vadnost nezpůsobila ani absolutní neplatnost rozhodčí doložky jako takové, ani nemožnost konstituování rozhodčího fóra, ani to, že by nebylo pravidel, podle

kterých se má v řízení postupovat. Všechny tyto otázky totiž řeší dispozitivní ustanovení zákona o rozhodčím řízení (ostatně to je smysl a účel dispozitivních právních norem). Proto by v takovém případě platilo, že rozhodčí fórum bude konstituováno postupem podle ustanovení § 7 odst. 2 z.r.ř., případně postupem podle ustanovení § 9 z.r.ř.

Stejně tak by takto určení rozhodci v řízení postupovali způsobem, který považují za vhodný a vedli rozhodčí řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu [§ 19 odst. 2], pokud by strany či všichni rozhodci nezmocnili předsedajícího rozhodce k rozhodnutí o otázkách řízení [§ 19 odst. 1 *in fine* z.r.ř.].

III. Závěr

Na základě výše uvedeného lze uzavřít, že Vrchní soud v Praze ve svém usnesení ze dne 28. 5. 2009, sp. zn. 12 Cmo 496/2008, rozhodl nejen v rozporu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu České republiky a Nejvyššího soudu České republiky, ale též v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, jakož i s českým hmotným právem.